

PRIKAZ ZBORNIKA O ĐURI ŠURMINU

(Tihomil Maštrović, ur. 2017. *Zbornik o Đuri Šurminu*. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa, Zagreb – Varaždin – Čazma, 21. i 22. travnja 2016., Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. 521 str.)

Znanstveni skup o Đuri Šurminu, održan u Zagrebu, Varaždinu i Čazmi 21. i 22. travnja 2016., petnaesti je u nizu skupova održanih u sklopu projekta *Hrvatski književni povjesničari*. Realizacija projekta započela je u Zadru 1981. znanstvenim skupom Mihovil Kombol – književni povjesničar, kritičar i prevodilac, organiziranim u povodu 25. obljetnice smrti Mihovila Kombola, u organizaciji Hrvatskoga filološkoga društva i Filozofskoga fakulteta iz Zadra. Bio je to međunarodni skup koji je okupio 25 izlagača iz raznih kulturnih centara čija su izlaganja sakupljena i objavljena u *Zborniku o Mihovilu Kombolu* 1983., te u ponovljenom izdanju godine 1997. Četrnaest godina poslije, 1995., održan je u Zagrebu, Dubravi u Moslavini te Zadru drugi znanstveni skup, Znanstveni i književni rad Slavka Ježića, u povodu 100. obljetnice njegovog rođenja. Skup su organizirali Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Filozofski fakultet iz Zagreba, Filozofski fakultet iz Zadra, Hrvatsko filološko društvo iz Zadra, Hrvatsko filološko društvo iz Zagreba te Zavod za povijest hrvatske književnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Uslijedili su sljedeći znanstveni skupovi: Znanstvena djelatnost Franje Fanceva, u Zagrebu, Virju i Zadru 1997., zatim Znanstveni skup o Tomi Matiću, u Zagrebu, Osijeku i Zadru 1998., Znanstveni skup o Albertu Haleru, u Zagrebu i Dubrovniku 1999., a 2000. u Zagrebu i Varaždinu održan je Znanstveni skup o Branku Vodniku. Ulaskom u novo stoljeće tradicija skupova o istaknutim hrvatskim književnim povjesničarima uspješno je nastavljena, tako je 2001. u Varaždinu i Malinskoj na otoku Krku, kao sedmi u nizu, održan Znanstveni skup o Ivanu Milčetiću, književnom povjesničaru, filologu i etnologu, zatim u Osijeku 2002. Znanstveni skup o Dragutinu Prohaski, nakon toga skupa u Beču i Dubrovniku je 2004. održan Međunarodni znanstveni skup o Milanu Rešetaru, a 2005., također u Beču te u Varaždinu, održan je Međunarodni znanstveni skup o Vatroslavu Jagiću. *Zbornik radova o Vatroslavu Jagiću* (2007.), deseti je u nizu zbornika objavljenih nakon znanstvenih skupova u sklopu projekta

Hrvatski književni povjesničari, a posebnost toga zbornika jest što je objavljen u dvama svescima, za razliku od ostalih dotad objavljenih, s time da je u drugom svesku tiskana Jagićeva obimna bibliografija te literatura o Vatroslavu Jagiću. U Zadru i Starom Gradu na otoku Hvaru 2007. niz je nastavljen održavanjem Međunarodnoga znanstvenoga skupa o Šimi Ljubiću, a međunarodni karakter skupu dali su izlagači iz pet zemalja: Sjedinjenih Američkih Država, Austrije, Italije, Ukrajine i Hrvatske. Nakon prvih deset održanih skupova, objavljen je jednak broj zbornika s brojnim znanstvenim i stručnim radovima, a kao zasebna brošura tiskana je *Bibliografija Hrvatski književni povjesničari (1983.) – 1997. – 2007.* u Zagrebu 2007. koju je sastavila Martina Čavar, s bibliografskim popisom od 394 tiskom objavljena znanstvena i stručna priloga. Opsežan *Zbornik o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom*, s više od 800 stranica, objavljen je nakon održanoga Međunarodnoga znanstvenoga skupa o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, u Varaždinu i Varaždinskim Toplicama 2010. Uslijedili su Međunarodni znanstveni skup o Ivi Frangešu, održan u Zagrebu i Trstu 2012. te dvije godine poslije, 2014., Znanstveni skup o Antunu Barcu, u Zagrebu i Crikvenici.

Nakon svakoga održanoga znanstvenoga skupa posvećenoga pojedinom hrvatskom književnom povjesničaru u okviru projekta *Hrvatski književni povjesničari* objavljen je zbornik sa znanstvenim i stručnim radovima prethodno priopćenim na znanstvenom skupu. Održavanjem znanstvenih skupova te objavljivanjem znanstvenih i stručnih prinosu s temama usko vezanim za život i rad pojedinoga hrvatskoga književnoga povjesničara ostvaruje se projekt istraživanja uglednih znanstvenika s područja hrvatske književne historiografije. Petnaesti znanstveni skup o Đuri Šurminu održan je u organizaciji Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i suorganizatora Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Grada Čazme, Gradske knjižnice Slavka Kolara u Čazmi, Hrvatskoga filološkoga društva u Zagrebu, Ogranka Matice hrvatske u Varaždinu, Sveučiliša Jurja Dobrile u Puli te Sveučilišta u Zadru, a pod pokroviteljstvom Razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Na čelu Organizacijskoga odbora skupa, kao i prethodnih godina, bio je prof. dr. sc. Tihomil Maštrović, a u njegovu radu sudjelovali su prof. dr. sc. Stipe Botica, mr. sc. Ernest Fišer, prof. dr. sc. Valnea Delbianco, akademikinja Dunja Fališevac, akademik Radoslav Katičić, prof. dr. sc. Stanislav Marijanović, akademik Ante Stamać, prof. dr. sc. Ante Uglešić, dr. sc. Dubravka Zima te tajnik Tomislav Vodička, prof. i izvršna tajnica dr. sc. Josipa Dragičević.

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu kao nakladnik, na čelu s glavnim urednikom prof. dr. sc. Tihomilom Maštrovićem, znanstvenoj su javnosti u Zagrebu krajem svibnja 2017. predstavili *Zbornik radova o Đuri Šurminu* čime je nastavljena uspješna tradicija znanstvenih istraživanja hrvatske književne historiografije. Zbornik započinje riječima urednika prof. dr. sc. Tihomila Maštrovića

koji se osvrnuo na prethodno objavljene zbornike radova iz niza *Hrvatski književni povjesničari*, kao i na Znanstveni skup o Đuri Šurminu, a potom i na sam *Zbornik o Đuri Šurminu*, koji sadrži znanstvene priloge dvadesetak autora te nekoliko stručnih priloga, istaknuvši kako se u *Zborniku* donosi dosad najpotpunija Šurminova bibliografija, kao i literatura o Đuri Šurminu.

Nakon uvodne riječi urednika u *Zborniku* slijede radovi priopćeni na znanstvenom skupu. Prvi je članak „Šurminov prinos hrvatskoj književnoj historiografiji” autora prof. dr. sc. Tihomila Maštrovića koji je istaknuo kako Đuri Šurminu pripada zasluga da je prvi među hrvatskim znanstvenicima napisao sintetsku knjigu o preporodu *Hrvatski preporod I–II* (1903. – 1904.), a njegova *Povjest književnosti hrvatske i srpske* (1898.) spada među prve cjelovite preglede hrvatske književnosti. Iako Šurminovo djelo nije fundamentalno za hrvatsku književnu povijest te unatoč brojnim opravdanim kritikama njegove *Povjesti*, a uzimajući u obzir da njegova književnopovijesna sinteza nastaje u trenutku kada na području književne historiografije još uvijek nisu napravljeni mnogi od brojnih poslova filoloških istraživanja, što u mnogočemu određuje njezinu koncepciju, kao i devetnaestostoljetnu tradiciju i stanje književne znanosti toga doba uopće, kako navodi Tihomil Maštrović, Šurmin je svojim književnopovijesnim djelom prvi obuhvatio cjelinu hrvatske književnosti. Njegove su književnopovijesne sinteze utkane u razvoj hrvatske književne historiografije, čime su ujedno stvorene pretpostavke za daljnje kvalitetnije iskorake koje će svojim znanstvenim radom nedvojbeno pružiti književni povjesničari XX. stoljeća.

Dr. sc. Suzana Coha istražila je „Književnohistoriografski rad Đure Šurmina: povijest i povijest književnosti”. U radu prikazuje, analizira i interpretira okolnosti akademske karijere te osobitosti profiliranja književnoznanstvenoga rada Đure Šurmina, a oba navedena aspekta tumači kao paradigmatičan odraz političkih i kulturnih prilika te poetičkih načela, logike i trendova koji su utjecali na procese institucionalizacije hrvatske filologije uopće i posebno hrvatske povijesti književnosti krajem XIX. i početkom XX. stoljeća. Poseban je naglasak stavljen na prikaz, analizu i interpretaciju Šurminove *Povjesti književnosti hrvatske i srpske*, koja se, kako navodi autorica, otkriva kao odraz romantičarskih političkih (*Kultur-nacionalnih*), poetičkih (estetičkih) i epistemoloških (historičkih) pretpostavki tradicionalne književne historiografije.

„Pitanje romantizma u književnopovijesnom diskursu Đure Šurmina” u radu je analizirala dr. sc. Dubravka Brunčić na primjerima Šurminove književnopovijesne sinteze *Povjest književnosti hrvatske i srpske* i dvjema knjigama *Hrvatskoga preporoda*. Dubravka Brunčić istaknula je kako Šurminove književnopovijesne sinteze ne predstavljaju značajan napredak u odnosu na dotadašnja proučavanja romantizma, ali naznačuju kontinuitet romantizma u hrvatskoj književnosti prve i druge polovice XIX. stoljeća, kao i smjer za buduća kompleksnija književnopovijesna istraživanja.

„Đuro Šurmin i preporod” tema je rada prof. dr. sc. Ivana Pederina u kojem je istaknuo Šurminovu knjigu o ilirizmu objavljenu 1903. kao jedno od prvih djela o tom pokretu koji se razvio uslijed jezične reforme Josipa II. Ako se u obzir uzme nazor da je književna povijest autobiografija nacije, kako autor navodi, onda se mora priznati Šurmina kao jednoga od graditelja Hrvatske kao suvremene nacije, nacije koja ima svoje nacionalno kazalište, sveučilište, akademiju itd. i napokon povijest preporoda kao najvažnijega pokreta hrvatske povijesti.

Članak „Vodnikov Šurmin” u *Zborniku* donosi prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak koji je na osnovu raspoloživih izvora rekonstruirao psihološki, ali i stručni prilično kompleksan odnos dvojice hrvatskih književnih povjesničara, Đure Šurmina i Branka Vodnika, Šurminova nasljednika na katedri književne kroatistike Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Središte autorova zanimanja u radu je postumno objavljen Vodnikov tekst u kojem Vodnik neizravno, ali u uvredljivom kontekstu spominje Đuru Šurmina. Rasprava je, kako je istaknuo Slobodan Prosperov Novak, poslužila kao još jedna potraga za danas, zbog protoka vremena, teže vidljivim sponama koje su povezivale, ali i udaljavale hrvatske književne povjesničare.

Činjenicu kako Šurminova bibliografija svjedoči da u obzoru znanstvenoga interesa i tema kojima će se Đuro Šurmin baviti posebno mjesto pripada ličnosti Ljudevita Gaja navela je dr. sc. Josipa Dragičević u radu „Šurminovi prinosi poznavanju Ljudevita Gaja”. Da je upravo Gaja Šurmin smatrao glavnim nositeljem hrvatskoga narodnoga preporoda svjedoči, osim opširnosti kojom je pristupio njegovu predstavljanju u *Hrvatskom preporodu*, knjizi na čijoj se prvoj stranici nalazi upravo Gajev portret, i više desetaka članaka koje će objavljivati sljedeća dva desetljeća svoga rada. Autorica zaključuje kako se unatoč svim površnostima, nejasnoćama i nedovoljno kritičkim interpretacijama, Šurminova slika Gaja i njegova djelovanja ukorijenila u hrvatsku historiografiju, a ulogom koju je Šurmin dodijelio Gaju i na interpretaciju cijeloga razdoblja hrvatskoga narodnoga preporoda, interpretaciju koja je zahvaljujući Šurminovoj ideološkoj uniformiranosti odgovarala i službenoj jugoslavenskoj ideologiji XX. stoljeća.

Dr. sc. Nina Aleksandrov-Pogačnik u radu „Povijest ili pregled hrvatske književnosti” pojmovno i terminološki je razlučila određene probleme i upitnosti koje nameću Šurminove književnopovijesne sinteze *Povjest književnosti hrvatske i srpske*, odnosno *Hrvatski preporod I–II*. Oblikujući na taj način odgovarajući kontekst za njegov rad s područja književnosti odgovorila je na pitanje je li kod Šurmina uopće riječ o povijesti književnosti ili tek pregledu, kompendiju, odnosno radi li se o znanosti o književnosti ili o „predznanstvenoj” fazi u pristupu i proučavanju hrvatske književnosti. Autorica je zaključila da Šurminova *Povjest* nije povijest književnosti već samo pregled, relativno točan, iscrpan i uredan, i kao takav pripada predznanstvenoj fazi hrvatske historiografije, no i da Šurmina u istraživanjima ne treba zaobići jer donosi filološki upotrebljivo gradivo za daljnji književnopovijesni uvidaj i rad.

U članku „Šurminov rad o zajedničkoj književnoj prošlosti Bosne i Slavonije” dr. sc. Hrvojka Mihanović-Salopek analizirala je Šurminovo književno-povijesno proučavanje i interpretiranje hrvatske franjevačke književnosti XVII. i XVIII. stoljeća. Šurminovu studiju *Iz zajedničke književne prošlosti Bosne i Slavonije* autorica je sagledala i u usporedbi sa Šurminovim tekstovima o cjelokupnoj hrvatskoj franjevačkoj književnosti unutar *Povjesti književnosti hrvatske i srpske*. Šurmin nije dobro poznao franjevačku književnost pa su njegovi propusti u iznošenju faktografije i pogrešni zaključci kritički razmotreni, a posebno je uočen Šurminov nedostatak sluha za osobine baroknoga stila, što je rezultiralo podcjenjivanjem vrijednosti franjevačkih pisaca u Slavoniji. Pozitivne su pak odrednice, koje autorica navodi, opširni, arhivski utemeljeni opisi povijesno-političkih nepovoljnih okolnosti u kojima nastaje franjevačka književnost te Šurminovo dobro zapažanje uloge franjevačke vjerske i didaktičke književnosti kao anticipatora hrvatskoga preporoda u XIX. stoljeću.

Dr. sc. Miljenko Buljac pisao je o „Andriji Kačiću Miošiću u Šurminovu povijesnom pregledu književnosti”. Kačić Miošić u žarište Šurminova književnoga zanimanja dospio je *Razgovorom ugodnim* (1756.), knjigom bliskom usmenom epskom pjesništvu. Šurmin je u svom vrijednosnom književnopovijesnom sustavu Kačićeve prinose hrvatskoj kulturi, kako navodi autor, ocijenio višim i od Gundulićevih. U članku su razmotreni aspekti Šurminovih prosudbi o Kačiću i u kontekstu njegove recepcije, uključujući i onu s početka trećega tisućljeća.

U radu „Šurmin o francuskoj upravi u Dalmaciji i utjecaju francuske kulture u razdoblju hrvatskog narodnog preporoda” dr. sc. Robert Bacalja izdvojio je sadržaj i utjecaj francuske kulture u društvenim promjenama u Hrvatskoj na razmeđu XVIII. i XIX. stoljeća, kako je to u svojoj dvotomnoj monografiji *Hrvatski preporod* iznio Đuro Šurmin. Cilj autorova rada bio je uputiti u Šurminove zaključke o ulozi francuske kulture u vrijeme koje prethodi nacionalnom buđenju i stvaranju pretpostavki za izgradnju moderne hrvatske nacije, ali i u tom kontekstu osvrnuti se na povijesne i književnopovijesne preglede toga razdoblja, primjerice Tade Smičiklasa, Branka Vodnika, Mihovila Kombola i dr.

„Odgovor književne kritike na pojavu Šurminove ‚Povjesti književnosti hrvatske i srpske’” u članku je iznijela prof. dr. sc. Katica Čorkalo Jemrić. Šurmin je svojom *Povjesti* objavljenom 1898., koja se smatra prvim cjelovitim prikazom nacionalne književnosti i uspostavom književnopovijesne znanstvene discipline, izazvao veliku pozornost kod kritičara i struke. Nedugo nakon objavljivanja, na *Povjest* se kritički osvrnulo čak pet poznatih autora, Ante Tresić Pavičić, Dragutin Boranić, Jure Turić, Ivan Devčić i Velimir Deželić. Nešto kasnije prikaze su objavili i svjetski poznati hrvatski slavist Vatroslav Jagić na čiji se tekst polemički nadovezao Josip Pasarić, a nakon njih svoj je osvrt objavio i Ivan Scherzer. Osim tih osam književno relevantnih imena, nepotpisani kritički prilozi objavljeni su u časopisima *Vienac*, *Narodne novine*, *Hrvatsko pravo*, *Naša sloga* i *Svjeto*. Već

prve kritike Šurminove *Povjesti* pišu kako autor nije na visini zadatka, ne umanjujući pritom činjenicu da je potreba za cjelovitim prikazom hrvatske književne povijesti u to doba nužna, kao ni osporavajući korist koju ona donosi. Neovisno o opsegu i obavijesnoj vrijednosti prikaza i kritika, autorica ističe da je onodobna struka zainteresirana za budućnost hrvatske književne historiografije kao i za *Povjest književnosti hrvatske i srpske* kao važne hrvatske knjige.

Dr. sc. Andrea Sapunar Knežević u *Zborniku* je analizirala „Jagićevu ocjenu Šurminove *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* i polemiku nakon nje”. Kada je Vatroslav Jagić 1899. u časopisu *Archiv für slavische Philologie*, a potom i u časopisu *Delo* objavio prikaz Šurminove *Povjesti* ocjena je toga književno-povijesnoga djela izazvala niz polemičkih osvrta. Autorica, analizirajući oštru polemiku između Vatroslava Jagića i Josipa Pasarića koju je potaknuo Šurminov pristup hrvatskoj i srpskoj književnosti ne kao zajedničkoj, već kao odvojenim nacionalnim književnostima, zaključuje da se tom Šurminovu pristupu priklonio i sam Pasarić, a suprotstavio Jagić.

Politički angažman Đure Šurmina također je važan aspekt njegova djelovanja za poznavanje hrvatskoga javnoga života onoga vremena. U *Zborniku* su o Šurminovu mjestu na političko-stranačkoj sceni, koje nije ostalo nezapaženo ni među povjesničarima, pisali dr. sc. Stjepan Matković i dr. sc. Mislav Gabelica. O Đuri Šurminu i njegovom saborskom djelovanju u svojem je radu pisao dr. sc. Stjepan Matković ističući Šurminove prinose na području politike važnima za poznavanje hrvatskoga javnoga života njegova vremena obilježenoga korijenitim promjenama. Šurmin je, navodi autor, kao istaknuti član Napredne stranke, koja je bila od početaka sastavnim dijelom Hrvatsko-srpske koalicije, biran u Sabor triput u razdoblju od 1906. do 1913. U to je vrijeme također imao jednu od ključnih uloga u oblikovanju naprednjačke ideologije i njenoj lojalnosti u suradnji s vodećim predstavnicima hrvatskih Srba. Dr. sc. Mislav Gabelica se u članku „Političko djelovanje Đure Šurmina i grupe oko ‚Malih novina‘ (Napredne demokratske stranke) u Narodnom vijeću Slovenaca, Hrvata i Srba” bavi analizom političkoga djelovanja Đure Šurmina te daje ocjenu njegovih nacionalno-političkih i društveno-političkih stajališta u doba stvaranja prve Jugoslavije. Tijekom postojanja Države SHS Đuro Šurmin nije pripadao hrvatskoj političkoj eliti, bio je duboko prožet jugoslavenskom nacionalno-političkom idejom, ali je kao Hrvat bio svjestan nacionalne posebnosti svoga naroda, koja je priječila oživotvorenje te ideje. U specifičnim okolnostima svoga djelovanja u hrvatskoj vladi, koje su bile obilježene nedavnim svršetkom rata i stvaranjem nove države, Šurmin je radi državnih interesa ulazio u sukobe i s vlasnicima kapitala i s radnicima, a u političkom djelovanju pokazivao je znakove samostalnosti te osobnoga integriteta, navodi autor.

O „Važnosti Đure Šurmina u proučavanju srpske književnosti” piše prof. dr. sc. Persida Lazarević Di Giacomo ističući kako je Đuro Šurmin izričito smatrao

kako su hrvatska i srpska dvije odvojene književnosti te ih je tako i proučavao. Studijama *Povjest književnosti hrvatske i srpske*, *Čitanka iz književnih starina staroslavenskih, hrvatskih i srpskih za VII. i VIII. razred srednjih škola* (1896., 1901., 1905., 1908., 1923.) te brojnim člancima objavljenim u *Srpskom književnom glasniku*, *Letopisu Matice srpske*, *Spomeniku Srpske kraljevske akademije* i *Prilozima za književnost, jezik, istoriju i folklor* Šurmin je, prema autorici, dao značajan prinos i u proučavanju srpske književne prošlosti.

Prof. dr. sc. Sanda Ham u radu „Hrvatski gramatičari u *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* Đure Šurmina” pokazuje da Šurmin nije prikazao sve hrvatske gramatičare, ako i jest o njima se javlja jednom rečenicom, a ponekad čak i bez spominjanja njihovih gramatika i bibliografskih podataka o njima te zaključuje kako je Šurminov opis gramatičara koje spominje i govori o njihovim gramatikama u svojoj *Povjesti* vrlo površan i nedostatan, kako sa suvremenoga gledišta, tako i s gledišta Šurminova doba.

U počecima svoga djelovanja, hrvatski povjesničar književnosti i političar, Đuro Šurmin okušao se i u jezikoslovlju, navodi prof. dr. sc. Josip Lisac u članku „Dijalektološki rad Đure Šurmina”. Šurminov dijalektološki opus, kako navodi autor, malen i uglavnom štokavski usmjeren, unatoč slabostima, znanosti je bio vrlo korisnim. Ako se u obzir uzmu njegova dva dijalektološka rada, *Osobine današnjega sarajevskog govora* (1895.) i *Nekoliko bilježaka o govoru hercegovačkom* (1894. – 1895.) te osvrt na Rešetarovu monografiju o akcentuaciji jugozapadnih srednjojužnoslavenskih govora i prikaz Rešetarove monografije o hrvatskim kolonijama u Italiji, Šurminu se uz opisni naslov jednoga od prvih povjesničara hrvatske književnosti, može dodati i onaj jednoga od prvih hrvatskih dijalektologa.

Đuro Šurmin se u svojoj *Povjesti* osvrnuo i na dramsku produkciju s kraja XIX. stoljeća smatrajući da kazalište zauzima središnje mjesto oko kojega se kreće razvijanje obrađivanja drama. Taj je aspekt Šurminova rada obradila dr. sc. Marina Petranović u članku „Đuro Šurmin o drami i kazalištu”, analizirajući njegov kazališno-historiografski prinos povijesti hrvatske dramske književnosti i kazališta. Tako se, osim u opsežnijim radovima, i kraćim člancima, ogleđima i raspravama, primjerice „K razvoju hrvatskih prikazivanja” (1895.), „Iz prošlosti kazališta u Zagrebu” (1923.) te „Pabirci po kajkavskoj literaturi” (1894.), nametnuo i kao povjesničar hrvatskoga kazališta koji je smatrao kako se hrvatsko kazalište može promatrati jedino u suodnosu s hrvatskom dramskom književnosti.

O „Piscima varaždinskoga književnoga kruga u književnopovijesnom obzoru Đure Šurmina” pisao je mr. sc. Ernest Fišer. Šurmin je poimenice tematizirao tridesetak pisaca varaždinskoga književnoga kruga, od Ivana Pergošića i Antuna Vramca do Ksavera Šandora Gjalskoga i Branimira Livadića-Wiesnera. Zaključno, Ernest Fišer navodi da su se gotovo svi poznati književnici varaždinskoga književnoga kruga našli u književnopovijesnom obzoru Đure Šurmina, s tim da

se Šurmin najčešće referirao na književne, jezične ili znanstvene radove Ivana Kukuljevića Sakcinskog i Vatroslava Jagića, a potom na djela Tituša Brezovačkog, Jakoba Lovrenčića, Dragutina Rakovca i Mirka Bogovića.

Kao posljednji u nizu radova sa znanstvenoga skupa u *Zborniku* objavljen je referat Marijana Lipovca, prof. „Đuro Šurmin i hrvatsko-češki odnosi” koje je Šurmin popularizirao u javnosti svojim predavanjima te novinskim člancima, objavljivanim u zagrebačkim dnevnim novinama *Novosti* i *Obzor* u povodu važnih događaja, kao što je primjerice bio posjet čehoslovačke parlamentarne delegacije Kraljevini SHS u listopadu 1926. ili deseta godišnjica osnutka Čehoslovačke u listopadu 1928. Temeljna poruka Šurminovih članaka je, prema autoru, zajedništvo Čeha i Hrvata, ali i zajedništvo s drugim južnim Slavenima izgrađivano još od početka XIX. stoljeća i razdoblja narodnih preporoda pa sve do Prvoga svjetskoga rata i borbe za stvaranje čehoslovačke i jugoslavenske države na ruševinama Austro-Ugarske. Također, članci mogu poslužiti i za iščitavanje Šurminovih političkih stavova iz kojih se može izgraditi cjelovita slika o njemu i kao književnom povjesničaru i kao političaru.

U dodatku u *Zborniku* nalazi se članak ravnateljice Centra za kulturu Čazma Jadranke Kruljac Sever „Neki prilozi k životopisu Gjura/Đure Šurmina”. Autorica u članku donosi niz fotografija i dokumenata iz različitih pismohrana, zatim biografske podatke i pregled javnoga djelovanja Đure Šurmina o kojem se, iako je rođen u Sišćanima kraj Čazme, u tom kraju premalo zna.

Kao u svim dosad objavljenim znanstvenim zbornicima *Hrvatskih književnih povjesničara*, i u *Zborniku o Đuri Šurminu* nastavljen je standard uređivanja edicije da se u svakom zborniku, kao temeljna pretpostavka istraživanja znanstvenoga opusa pojedinoga hrvatskoga književnoga povjesničara, donosi njegova iscrpna bibliografija kao i literatura o njemu, čime se ujedno stvaraju pretpostavke izradbe cjelovite bibliografije hrvatske književne historiografije. Popisi bibliografije Đure Šurmina i literature o Đuri Šurminu temelje se na bibliografskim jedinicama iz Kataloga retrospektivne bibliografije članaka Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža u kojemu su dostupni podatci o člancima iz periodičnih publikacija za razdoblje do 1945. godine. Ti su podatci nadopunjeni bibliografskim jedinicama dostupnima u katalozima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te drugih knjižnica, kao i enciklopedijskim, leksikonskim i ostalim mnogobrojnim znanstveno-stručnim publikacijama. Bibliografske jedinice provjerene su u knjigama, časopisima i novinama te dopunjene podacima koje nisu sadržavali dosadašnji pregledi.

Đuro je Šurmin bio založen u povijesnom, književnom, kulturnom i političkom životu, a tome svjedoči opsežna bibliografija objavljena u *Zborniku* koju je za ovu prigodu sastavila Lidija Bogović, prof. Predmet njegova interesa iznimno je raznolik, tako je primjerice objavio članke „Prilog za sintaksu hrvatskoga glagola” (1893.), „Prilog za glagolicu u Hrvatskoj” (1896.), „Četiristogo-

dišnjica hrvatske knjige” (1901.), „O rukopisu Gundulićeva „Osmana”” (1894.), „Marulićev hrvatski književni rad” (1901.), „Što znači ime ilirsko ili slovinsko u starini?” (1896.), „Iz života starih Dubrovčana” (1900.), „Iz Gajevih vremena – Prilog novijoj povjesti Hrvatske” (1904.), „Novi politički pravac u Hrvatskoj” (1907.), „Naši ekonomski odnosi prema Francuskoj” (1925.), „Porezna reforma i Hrvatska” (1909.), „Vjesnik hrvat. arheološkoga društva” (1906.), „Prve hrvatske novine” (1921.) i „Hrvatsko glumište (1894 – 1899)” (1904.). Šurminova za ovu prigodu istražena bibliografija sadrži 657 bibliografskih jedinica. Usporedbe radi, bibliografije nekih istaknutijih povjesničara književnosti, primjerice Branka Vodnika i Slavka Ježića, također izrađene u sklopu istoga projekta, sadrže znatno manji broj bibliografskih jedinica pri čemu nije namjera umanjiti njihov znanstveni prinos niti kvalitetu njihova rada, već naglasiti opsežnost bibliografskoga opusa Đure Šurmina.

Također poprilično opsežna, literatura o Đuri Šurminu sadrži 278 pronađenih i provjerenih jedinica koju je sastavila dr. sc. Josipa Dragičević. Osim o književnom aspektu Šurminova rada u literaturi ima značajan broj članaka o njegovu interesu za preporod, ali i polemičkih članaka vezanih za njegov politički angažman. Primjerice Jovan Živanović piše „Sitne bilješke” (1898.), filološke opaske o suvremenim temama, Ivan Milčetić objavljuje članak „O rajskoj ptici” (1900.), motivu u hrvatskoj književnosti u povodu Šurminova članka „Bilješka iz stare glagolske literature” (1900.), Sreta Stojković ulazi sa Šurminom u polemiku „Kosovska epopeja” (1902.), a Karlo Lukšić također sa Šurminom polemizira o štrajku bankovnih činovnika.

U *Zborniku* su objavljeni i članci vezani uz održavanje Znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu. To su pozdravne riječi Znanstvenom skupu o Đuri Šurminu akademika Dubravka Jelčića te prof. dr. sc. Tihomila Maštrovića. U ime Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kao i njezina Razreda za književnost, akademik je Jelčić izrazio zadovoljstvo činjenicom da će Đuro Šurmin, koji je prvi hrvatsku književnost prosuđivao kao cjelinu, na znanstvenom skupu njemu u čast i sam po prvi put biti prosuđen u cjelini svoga rada i djelovanja. Prof. dr. sc. Tihomil Maštrović izrazio je očekivanje da će rezultati i prinosi Znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu, nakon sustavno provedenih književnokritičkih i književnoteoretskih istraživanja najznačajnijih postignuća Šurminova stvaralačkoga opusa, pokazati mjesto njegova ukupnoga prinosa hrvatskoj znanosti o književnosti te najavio objavljivanje *Zbornika o Đuri Šurminu*. Nakon pozdravnih riječi nastavlja se „Kronika Znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu”, autorice Lidije Bogović, prof., koja je detaljno opisala sam tijek održavanja Znanstvenoga skupa te donijela pregled izlaganja sudionika. U *Zborniku* je objavljena i programska knjižica Znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu, nakon čega je uslijedio popis 18 slikovnih priloga, zatim napomena uredništva *Zbornika o Đuri Šurminu* te kazalo imena.

Zbog niza novih znanstvenih i stručnih prosudbi o životu i radu Đure Šurmina iznesenih u *Zborniku o Đuri Šurminu*, posebice analize njegovih područja zanimanja kao hrvatskoga povjesničara književnosti i jezikoslovlja te angažmana kao političara, vidljivo je kako je riječ o pojedincu koji nedvojbeno pripada onim uglednicima koji su značajno pridonijeli razvitku hrvatske znanosti i hrvatskoga društva. „Bibliografija Đure Šurmina” i „Literatura o Đuri Šurminu” za *Zbornik* sastavljene prvi put, temeljno su polazište za daljnja istraživanja o Šurminovu radu i djelovanju. Činjenica da je Đuro Šurmin u svoje doba pisao studije i članke koji bi se u današnje vrijeme mogli smatrati popularizacijom znanosti osigurala mu je neprolazno značenje kako na području književne povijesti koja se tijekom XIX. stoljeća počela utemeljivati kao znanost, tako i na području šire društvene povijesti.